

SPOLEČENSKÉ AKTIVITY BRNĚNSKÝCH ŘEKŮ

Filip Maroši

*Ústav evropské etnologie, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita
406673@mail.muni.cz*

Social Activities of the Greek Community in Brno

Abstract—The aim of the study is to describe the possibilities of Greek social life in Brno and the activities of Greek organizations in the research area. The study examines the position of these organizations in the Greek community and asks to what extent they influence the respondents' preferences to spend their free time within the communal life of the given national minority. The article tries to introduce readers into the various entertaining and educational programs realized by the observed minority with the ambition to show that Greeks enrich the city of Brno in terms of its cultural life. The study is based on the results of field research, which have already been utilized in the author's master thesis.

Keywords—Greeks; Brno; minority organizations; social activities; cultural life; identity

ÚVOD

ŘEKOVÉ patří k výrazným národnostním menšinám v Česku. Nejen v Brně nalezneme množství řeckých podniků (kaváren, bister či restaurací). Koná se zde i celá řada kulturních událostí, jimiž se majoritní veřejnosti Řekové prezentují a připomínají. Rozsah literatury zaměřující se na řeckou komunitu je přesto poměrně malý. Publikace vznikaly po druhé světové válce a zabývaly se většinou problematikou migrace řeckých uprchlíků do Československa. Z výzkumného hlediska mi proto přišlo zajímavé i nezbytné shromážďovat a analyzovat informace týkající se jiných, ne příliš probádaných oblastí života dané národnostní menšiny.

VYBRANÉ ODBORNÉ TITULY O ŘECÍCH V ČR

Motivace k literární reflexi života řecké menšiny vychází doposud zejména ze samotné řecké minority. K nejvýraznějším autorům písňících o Řecích patří Antula Botu, který s Milanem Konečným publikovali práci *Řečtí uprchlíci: Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989* (2005) či Konstantinos Tsivos, mezi jehož knihy s řeckou tematikou patří mimo jiné *Řecká emigrace v Československu (1948–1968): Od jednoho rozštěpení ke druhému* (2012). Dalšími výraznějšími literárními počiny jsou knihy *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích* (2013) od Tassuly Zissaki-Healey, zabývající se událostmi občanské války v Řecku a následným útekem části řeckého obyvatelstva do zahraničí, nebo *Řekové v Česku* (2013), kde Sotiris Joanidis popisuje kromě emigrace také mnohé poznatky o řeckých tradicích a svátcích. Mezi české autory zkoumající tuto problematiku patří například Kateřina Králová, která napsala společně s Konstantinem Tsivosem publikaci *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu* (2012), nebo Jana Poláková, jež s Janou Pospíšilovou uveřejnila příspěvek „Volnočasové aktivity dětí a mládeže národnostních menšin v Brně“ (2016).

Problematikou etnické identity a národnostních menšin se zabývá ediční řada „Etnické komunity“, jejímiž editorkami jsou Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová. Stejně autorky jsou podepsané i pod publikací *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky* (2005), kam své příspěvky o řecké

a makedonské menšině napsaly Lenka Němcová, „Identita třetí generace Řeků žijících v České republice“ (2005), a Zuzana Kocerká, „Etnická image Makedonců-podnikatelů v Praze“ (2005).

Řeckou historii popisuje společné dílo autorů Pavla Hradečného, Růženy Dostálové, Věry Hrochové, Pavla Olivy, Konstantina Tsivose a Vladimíra Vavříčka *Dějiny Řecka* (2015), v němž sledujeme řecký vývoj od antiky až po současnost včetně nástinu českořeckých vztahů.

HISTORIE ŘECKÉ MENŠINY NA ÚZEMÍ DNEŠNÍ ČR

Na území dnešní České republiky se nachází komunita Řeků, jejíž počátky vzniku sahají hlouběji do minulosti. Od 18. století můžeme zaznamenat jednotlivce především z řad řecké šlechty zasahující do lokálních poměrů v Čechách a na Moravě.¹ K nejnámějším a nejzásadnějším kontaktům obou etnik a kultur nicméně došlo až na konci 40. let 20. století, kdy v Řecku probíhala občanská válka mezi pravicově orientovanou monarchistickou vládou a levicovým Demokratickým vojskem Řecka.²

V roce 1948 levicové síly věděly, že se pro ně válka nevyvíjí příznivě. Komunistická horská vláda proto vydala požadavek státům tehdejšího východního bloku o poskytnutí dočasného útočiště pro děti pocházející ze zasažených válečných oblastí, kterým hrozilo nebezpečí spojené s bombardováním či jinými válečnými útrapami. Odpověď daných zemí byla pozitivní. V letech 1948–1949 bylo do exilu z řecké válečné lokality evakuováno

¹ Jednalo se o rody Sina (vlastnil panství Veverří, velkostatky v Myslibořicích nebo Dalešicích a pozemky ve Slatině, Krhově apod.), Ypsilantis (Grigorios Ypsilantis se oženil s Helenou Sina, které patřil hrad Veverří a panství Rosice), Baltazzi (rodina vlastnila zámek Napajedla u Zlína a proslavila se velkými úspěchy v oblasti koňských závodů) a Logothetti (Vladimír Emanuel Alexander hrabě Logothetti založil v roce 1869 první sbor dobrovolných hasičů na Moravě, dále vykonával úřad starosty Bílovic a byl členem Moravského zemského sněmu) (Maroši 2017, 13–14).

² Demokratické vojsko Řecka bylo protivládní hnutí, jehož jádro se skládalo především z bývalých bojovníků Řecké národní osvobozené armády ELAS, která za 2. světové války bojovala proti italským, německým a bulharským fašistům (Sotiris 2013, 31–32).

24–25 000 dětských uprchlíků ve věku do 14 let (Králová a Tsivos 2012, 31–32).

Jakmile občanská válka skončila vítězstvím monarchie, počet exulantů se v socialistických zemích nabízejících možnost exilu ještě navýšil. Například v Československu našlo útočiště více než 12 000 uprchlíků z Řecka, mezi nimiž byli jak děti, tak dospělí i staří lidé (Králová a Tsivos 2012, 24–32). Tassula Zissaki-Healey (2013, 110) uvádí ve své knize přibližně 13 500 emigrantů. Nejvyšší odhad dokonce hovoří až o 14 000 exulantech (Otčenášek 1998, 148). Je nutné podotknout, že se z hlediska etnicity nejednalo o národnostně homogenní skupinu emigrantů, přestože v ní silně převažoval řecký prvek. K exulantům patřili též Makedonci, kteří tvořili čtvrtinu uprchlické vlny, dále malé procento Arumunů, Albánců, Romů, sefardských Židů atd. Poslední řečtí uprchlíci přijeli do Československa v roce 1956 z Maďarska po tamním protisovětském povstání (Maroši 2019, 18–19).

Řečtí exulanti byli cíleně československou vládou usazováni převážně v oblastech českého pohraničí, kde byl dostatek pracovních příležitostí i ubytovacích možností. Hlavními regiony, do nichž se zpočátku řečtí uprchlíci stěhovali, byly severní Morava, severní i východní Čechy nebo oblast Slezska. Později Řekové žili i ve velkých městech, Praze, Brně, Pardubicích apod. (Botu 1982, 47).

Od počátku exilu se předpokládalo, že pobyt v Československu je pouze dočasný a brzy dojde k návratu do vlasti. Touhu po návratu dokazovali i novoročními přípitky, které zněly: „Tak příští rok v Řecku.“ Po první hromadné repatriaci exulantů roku 1954 byly všechny další případy hodnoceny ze strany řeckých státních orgánů jednotlivě a s maximální opatrností. Obezřetnost převládala i u řeckých komunistů v Československu. K mírnějšímu uvolnění napětí mezi řeckými emigranty a jejich rodnou vlastí dochází koncem 50. a především v průběhu 60. let, kdy slavila v Řecku volební úspěchy levicová strana EDA a atmosféra v tamní společnosti se vůči exulantům začala opatrně měnit. Repatriační vlna byla zastavena v roce 1967 po vyhlášení vojenské diktatury (Tsivos 2011, 163–167). V letech 1959 až 1966 reemigrovalo zpět do Řecka 967 osob (Botu a Konečný 2005, 407). Nejdůležitější

událostí byl pro návrat většiny exulantů do rodné země až pád vojenské junty v roce 1974 a následná legalizace komunistické strany v Řecku. O sedm let později se k moci dostali socialisté, což byla jedna z dalších motivací levicově orientovaných Řeků reemigrovat. První velká vlna řeckých uprchlíků se vrátila zpět do vlasti v roce 1982. Další skupiny exulantů je následovaly později. Zpět do Řeka přesídlilo zhruba 10 000 osob, ostatní příslušníci řecké etnické menšiny zůstali v Československu (Maroš 2019, 28–29).

Na základě prozatím posledního sčítání lidu z roku 2011 v Brně žilo 195 Řeků. Podle odhadů se však jedná až o dvojnásobně vyšší počet (Poláková a Pospíšilová 2016, 109–119). Na území České republiky se celkově hlásí k řecké národnosti 2 043 občanů (Poláková 2018, 71). Kvalifikované odhady samotné národnostní menšiny ale hovoří až o 7 000 osobách (Zissaki-Healey 2013, 166). Na uvedené statistiky se musíme z několika důvodů dívat s jistou rezervou. Občané nemají povinnost přihlásit se k dané národnosti, určité procento osob tedy tuto kategorii jednoduše vynechá. Dalším faktem je opomenutí skutečnosti, že Český statistický úřad vykonává sčítání obyvatelstva mezi občany s českým státním občanstvím, z průzkumu se tak vyselektují Řekové, kteří zmíněný právní svazek s naším státem nemají, ačkoli zde bydlí. Jiným činitelem, který může ovlivňovat rozdílnost výsledků několika různých výzkumů národnostní otázky, je pracovní migrace. Například koncem roku 2017 žilo v naší zemi díky povolení k přechodnému nebo trvalému pobytu téměř 1 500 řeckých státních příslušníků (Poláková 2018, 71).

Tato studie si však nestanovuje za cíl zabývat se podrobnějším historickým vývojem řecké komunity na našem území, ani dalšími statistikami týkajícími se dané národnostní menšiny. Článek se zaměřuje především na výsledky vlastního terénního výzkumu zabývajících se otázkou, jaké jsou současné možnosti společenského života brněnských Řeků uvnitř samotné komunity. Řekové patří v Brně k výrazným národnostním komunitám, což bylo hlavním důvodem, proč jsem se rozhodl bádát v této lokalitě. Výzkum, který probíhal v letech 2018–2019, mi poskytl poznatky, které jsem sepsal v diplomové práci s názvem *Spole-*

český život brněnských Řeků.³ Během bádání jsem se zaměřil zejména na aktuální společenské činnosti respondentů řeckého původu, respektive na příležitosti trávení volného času, které jim nabízí řecká komunita. S tím souvisela i snaha zjistit, zda informátoři dostatečně vnímají existenci řeckých spolků ve zkoumané lokalitě. Kládl jsem si také otázku, do jaké míry zmíněné organizace ovlivňují preference respondentů trávit volný čas ve společnosti řecké národnostní menšiny.

METODOLOGIE VÝZKUMU

Terénní výzkum patří k nejvýznamnějším a nejčastěji využívaným typům bádání. Můžeme jej charakterizovat jako systematickou a metodickou přímou konfrontaci výzkumníka se zkoumanou sociální a kulturní realitou. Hlavní snahou badatele je sesbírat etnografická data, vyhodnotit je, zasadit do kontextu a co nejpřesněji zodpovědět všechny výzkumné otázky (Janeček 2014, 11).

Vzhledem k typu získaných dat je možné metody využívané v terénním výzkumu rozdělit na kvantitativní a kvalitativní. Z uvedeného důvodu jsem si jako výzkumnou metodu vybral kvalitativní přístup, který přináší zásadní poznatky o každodenní kultuře a společenských aktivitách jednotlivců i sociálních skupin, o jejich postojích, názorech, hodnotových preferencích apod. (Toncrová a Uhlíková 2014, 29).

Interview bylo hlavní výzkumnou technikou, kterou jsem využil. Jeho výhoda spočívá v poměrně rychlém získání potřebných dat. Rozhovor lze popsat jako meziosobní komunikaci, která se odehrává v určitém čase a prostoru. Důležitá je nejen příprava, ale také průběh samotného interview, kdy má badatel za úkol vytvořit mezi sebou a informátorem důvěru (Nosková 2014, 48–49). Využil jsem polostrukturovanou formu rozhovoru.⁴

Pozorování lze charakterizovat jako další výzkumnou techniku kvalitativního výzkumu, jež se používá na sledované společenství lidí,

³ Práce byla obhájena 12. 6. 2019 na Ústavu evropské etnologie Masarykovy univerzity.

⁴ Polostrukturovaný typ interview umožňuje připravit si osnovu a základní otázky, během rozhovoru však výzkumník pokládá respondentovi doplňující dotazy (Pospíšilová a Uhlíková 2014, 47).

jehož prostřednictvím se výzkumník snaží získat o specifické skupině informace. Otevřené zúčastněné pozorování⁵ jsem uplatnil během návštěv oslav, připomínkových sešlostí nebo akcí organizovaných brněnskou řeckou komunitou.

Informátoři jsou pro rozhovor zásadní. Klíčovou úlohu představují také kritéria, ze kterých badatel vychází při výběru respondenta. Informátory jsem si zvolil na základě jejich řeckého původu, nikoli státního občanství. Celkový vzorek informátorů tvořilo jedenáct osob. Jednalo se o sedm žen a čtyři muže. Drtivou většinu respondentů tvořili potomci řeckých exulantů, kteří uprchli do tehdejšího Československa koncem 40. let 20. století. Narodili se na území České republiky, proto mi přišlo nesmyslné je selektovat. Další měřítko, jež jsem použil pro svůj výběr, byla informátorova znalost brněnských reálií, jeho svázanost se sledovanou lokalitou a skutečnost, že v ní žije déle než půl roku. Mezi respondenty patřili i jedinci, kteří nemají řecké kořeny (Eva L., Veronika K.). Zmíněnou výjimku jsem učinil z důvodu cenných poznatků, které mi mohli informátoři k výzkumnému tématu poskytnout. Respondenty se mi povedlo získat osobním oslovením nebo metodou tzv. sněhové koule.⁶

Níže představuji informátory, kteří se zúčastnili interview:

Aristid F. (53): Narodil se v Brně, kde vystudoval i vysokou školu. Je spoluautorem publikace *Řekové na Moravě v 19. století*, která byla vydána také v Řecku v tamní jazykové mutaci. Pomáhá řeckým firmám etablovat se v České republice a podobně se snaží propagovat české firmy v Řecku. Respondent patří k zakládajícím členům řecko-české komory se sídlem v Athénách.

Afroditi A. (44): Narodila se v Brně. Její prarodiče přijeli do československého exilu během občanské války v Řecku. Je zaměstnaná jako účetní a od roku 2011 zastává funkci

předsedkyně Řecké obce Brno. Působí v tanečním souboru Prometheus.

Jannis M. (28): Narodil se v Brně. Jeho prarodiče i další příbuzní překročili naše hranice jako exulanti v roce 1948. I když své rodiče označuje za Řeky, dodává, že tři z jeho prarodičů jsou makedonského původu. Je zaměstnán jako barista v kavárně a věnuje se hudební činnosti.

Dimitrios T. (36) a Veronika K. (30): Dimitrios T. se narodil v Řecku. Poprvé navštívil Českou republiku ve třinácti letech na dovolené. V Brně po letech studoval na vysoké škole obor s ekonomickým zaměřením. Po studiu se sice vrátil do Řecka, ale pravidelně se vracel zpět do Brna za přáteli. Seznámil se zde se svou partnerkou Veronikou K., s níž si otevřel řeckou kavárnu Coffee bar Meet me. Jednu polovinu roku informátor pobývá v Brně a druhou polovinu tráví v Řecku, kde má další podnikatelské aktivity.

Irimi V. D. (51) a Lenka D. (54): Obě respondentky se narodily v Brně. Jejich otec, který přijel v necelých osmi letech do Československa jako uprchlík, byl Řek. Irimi V. D. pracuje v nejmenované agentuře zajišťující hlídání dětí. V Řecké obci Brno má funkci tajemnice. Její sestra Lenka D. pracuje jako kadeřnice.

Simone S. (47) a Nicole V. S. (47): Simone S. vyučuje novořečtinu studenty bakalářského a magisterského cyklu na Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Její sestra Nicole V. S. pracuje na stejném pracovišti a předsedá České společnosti novořeckých studií. Prarodiče informátorek uprchli na území dnešní České republiky v roce 1949, dva roky před narozením jejich otce.

Eva V. S. (32) a Anna M. K. (42): Obě respondentky, které jsou v příbuzenském vztahu, pocházejí z Třince. V současné době ale žijí v Brně. Koníčkem Evy V. S. jsou řecké tance. Působí v neziskové organizaci Lyceum Řekyň v České republice. Narodila se ve smíšeném manželství (matka je Řekyně) stejně jako Anna M. K., jejíž otec se narodil v utečenecském táboře v Lešanech u Benešova. Respondentka pracuje jako účetní.

Vangelis L. (69) a Eva L. (61): Vangelis L. se narodil v Českém Těšíně. V letech 1994–2002 předsedal Řecké obci Brno. V současnosti je předsedou Nadačního fondu

⁵ Během otevřeného zúčastněného pozorování se badatel účastní situace, kterou pozoruje, přičemž příslušníci sledované skupiny vědí o účelu pozorování (Toncrová a Uhlíková 2014, 23).

⁶ Jedná se o metodu, kdy primárně oslovení respondenti sdělují badateli jména dalších osob, s nimiž by z hlediska výzkumu bylo užitečné vést interview (Vánek a Mücke 2011, 140).

Hellenika. K jeho dalším aktivitám patří členství v Antické společnosti, Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva Jihomoravského kraje nebo Lyceu Řekyň v České republice, kde vykonává funkci předsedkyně jeho manželka Eva L.

ŘECKÉ ORGANIZACE V BRNĚ

Z výzkumu vyplývá, že řecké spolky působící v Brně plní tři významné úkoly. Tím prvním je socializační funkce pro příslušníky řecké komunity spjatá zejména s organizováním společenských událostí. Druhý úkol plní v oblasti uchovávání řecké identity a kultury v rámci menšiny, čímž volně přecházím k třetí funkci, tj. prezentaci helénských tradic a zvyků před majoritní společností. Nejvýznamnějšími organizacemi jsou Řecká obec Brno, Lyceum Řekyň v České republice a nadační fond Hellenika. Každý z uvedených spolků má své vlastní aktivity, ale v případě konání určité velké a organizačně náročné akce usilují o společnou spolupráci.

Nadační fond Hellenika je nejstarším právním subjektem v rámci řeckých organizací v České republice. Vznikl v roce 1994 s vytvořenými stanovami, umožňujícími získávat dotační příspěvky od řeckých a později českých orgánů na kulturní akce různého charakteru, vzdělávací činnosti apod. Prvotním podnětem pro vznik nadačního fondu bylo udržení výuky řeckého jazyka v Brně, který se do roku 1993 vyučoval na jedné z brněnských základních škol jako nepovinný předmět. Nadace se tedy rozhodla sama pronajímat učebnu a platit učitele pro účely výuky řečtiny. Hellenika nabízela kromě jazykových kurzů také semináře řeckých tanců, které vedl lektor dojíždějící z Řecka. Nadační fond Hellenika sehrával během více než 25 let své existence významnou roli při vytváření a spoluorganizaci mnoha kulturních činností nebo projektů. Mezi takové patří například pořádání sportovních her (Hellenská olympiáda Brno, 1996), tvorba vzdělávacích či osvětových programů (cyklus přednášek „Poznáváme Řecko“) nebo podíl na přípravě národních kulturních událostí (Řecká sobota na hradě Veveří). Uděluje též své výroční ceny za zachování řeckých tradic, rozvoj řečtiny nebo podporu řecké kultury.

V roce 1996 vznikla Asociace řeckých obcí, jejímž pobočným spolkem je Řecká obec Brno. Po jejím založení a schválení zákona o národnostních menšinách, kdy nově vzniklá nezisková organizace měla od státu nárok na dotační příspěvky, ukončil nadační fond Hellenika po pěti letech výuku řeckého jazyka. Jazykové kurzy v Brně převzala již zmíněná Řecká obec. Jedná se o spolek sdružující Řeky a příznivce Řecka v Brně i okolí. Jeho součástí je taneční soubor Prometheus, který nejčastěji vystupuje na řeckých zábavách nebo různých festivalech (Babylonfest). Spolek organizuje i taneční kurzy určené široké veřejnosti. Zásadní činností, jíž se obec věnuje, je výuka řeckého jazyka, kterou navštěvují děti ve věkovém rozmezí od 3 do 15 let v rozsahu dvou vyučovacích hodin jednou týdně. Vyučování se účastní převážně potomci z etnicky smíšených manželství, což bývá náročnější nejen pro kantory, ale i pro samotné rodiče, jelikož některé maminky doprovázející své děti na výuku řecky neumí a musí se tak učit jazyk společně s nimi. Respondentka Irini V. D., která je jednou ze dvou učitelek učících děti řeckého původu, mi vyprávěla, jakým způsobem jsou tvořeny lekce pro jednotlivé věkové skupiny. Nejmladší skupinu představují žáci prvních tří tříd základní školy, v níž se teprve seznamují s řečtinou. Ve druhé skupině se objevují obvykle děti navštěvující čtvrté a páté třídy, kde se probírá více gramatiky a čtou se náročnější texty. Do poslední skupiny spadají nejstarší děti chodící na druhý stupeň základní školy či studenti prvního ročníku sekundárního vzdělávání.

Spolek se kromě vzdělávací činnosti věnuje i kulturním aktivitám. Pořádá řecké zábavy či hudební večery, na nichž vystupují například řečtí hudebníci či taneční soubor Prometheus. Děti tzv. řecké školy vystupují na každoročním Vánočním koncertě Řecké obce Brno, kde zpívají písně s vánoční tematikou, hrají na různé hudební nástroje nebo recitují básničky. Pro děti je určena i Mikulášská besídka. Organizace nezapomíná ani na nejstarší generaci Řeků, kterým pomáhá se vzájemným setkáváním nejen v rámci Brna, ale i celé České republiky, čímž jim umožňuje udržovat se svými vrstevníky neustálý kontakt.

Dalším významným spolkem je Lyceum Řekyň v České republice sídlící v Brně. Jedná

se o jednu z mnoha poboček původní instituce Lyceum Řekyň se sídlem v Aténách. Organizace vznikla v prosinci roku 2000 a její hlavní náplní je udržení a šíření helénského kulturního dědictví spojeného s řeckými tanci. Taneční soubor zmíněného spolku vystupuje po celé zemi na různých kulturních akcích nebo na mezinárodních folklórních festivalech. Členové souboru tančí téměř všechny tance z národopisných regionů Řecka. Taneční uskupení pořádá šestkrát do roka kratší semináře a jednou v roce hlavní pětidenní zkoušku za účasti řeckého lektora Nikose Petrouliase, kde členové souboru, pocházející z různých koutů Česka, trénují na společné vystoupení. Členy souboru nejsou pouze Řekové, ale například i Češi, Bulhaři nebo Srbové.

Lyceum Řekyň v České republice také organizuje vzdělávací programy, kulturní a společenské události či vydává publikace týkající se řecké tematiky. Příkladem takové společenské akce může být krájení novoročního koláče Vasilopity za účasti mnohých příslušníků řecké komunity, které se koná každý rok v jiném městě. Členové Lycea se kromě tanců příležitostně zabývají i divadelní činností. Dramaticky ztvárnili mimo jiné i tradiční řeckou svatbu. Během představení divákům prezentovali jednotlivé starobylé tradice a zvyky svatby, jež se stále objevují na řeckém venkově.

K dalším spolkům můžeme zařadit Českou společnost novořeckých studií (ČSNS). Jedná se o organizaci působící na Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Středobodem zájmu spolku je vědecké studium, popularizace a výuka novořeckého jazyka, literatury a kultury v České republice. Mezi aktivity dané organizace patří pořádání přednášek, diskuzí nebo promítání filmů s tematikou dotýkající se řecké problematiky. Vedle již zmíněné ČSNS sídlí na stejné katedře i Antická společnost, jejímž cílem je prostřednictvím praktických rekonstrukcí přibližovat různé oblasti života v období antiky, jako jsou sport, věda, strava, hudba, vojenství, životní styl apod.

Všichni informátoři, s nimiž jsem uskutečnil interview, mají alespoň základní povědomí především o třech výše popsaných hlavních organizacích a jejich aktivitách. Většina z nich

také oceňuje užší spolupráci, o níž se dané spolky v současnosti snaží. Aristid F. vysvětluje, že každá ze všech tří organizací vznikla kvůli určitým příčinám a cílům. Během několika let se vyprofilovaly a stanovily úkoly, které by měly různým způsobem realizovat ve vzdělávací nebo kulturní sféře, čímž se podle respondenta mohou navzájem doplňovat a společně spolupracovat.

AKCE POŘÁDANÉ ŘECKOU KOMUNITOU V BRNĚ

Programy připravované místními spolky lze rozdělit do dvou kategorií. Do první skupiny patří tradiční akce opakující se každoročně (Řecká sobota na hradě Veverí). Druhou kategorií tvoří společenské události, které jsou pořádány mimořádně nebo si teprve pozici programové stálice budují (připomínkové akce vztahující se k sedmdesátému výročí příchodu řeckých uprchlíků na naše území). Na následujících řádcích chci popsat nejvýznamnější a nejnavštěvovanější akce organizované ve sledované lokalitě. Jejich důležitost dokládá i fakt, že všichni oslovení informátoři navštívili minimálně jeden z programů, které budu popisovat. Respondenti měli přehled a povědomí o jednotlivých akcích. Programy mají funkci nejen kulturní, ale i sdružovací. Díky nim se setkávají příslušníci řeckých komunit, kteří by se za jiných okolností nepotkali. Výpovědi mých informátorů ukazují význam existence zmíněných spolků a jejich činnosti. Jsou to totiž zejména ony, které výrazným podílem napomáhají udržovat vazby mezi jednotlivými příslušníky řecké menšiny v Brně. Potvrzuje to i respondent Jannis M., podle jehož názoru není například komunitní život řecké mládeže v Brně tak intenzivní jako za časů dětství a mládí jeho otce. Tvrdí, že v současnosti se on i jeho vrstevníci z řecké menšiny potkají na daných společenských událostech, ale bližší kontakty už nenavazují.

Většina respondentů uvedla, že nejpopulárnější společenskou událostí s řeckou tematikou celého roku je Řecká sobota na hradě Veverí. Jedná se též o nejúspěšnější akci v otázce reprezentace řecké národnostní menšiny, kde většinu návštěvníků tvoří právě příslušníci majority. Akce se koná vždy první červnovou

sobotu. Inicivovalo ji české občanské sdružení Hrad bez výhrad s motivací oživit zmíněnou kamennou památku a zvýšit tak její návštěvnost. Počátek Řecké soboty se datuje k roku 2010. Informátor Aristid F. navštívil v uvedeném období danou akci. Spatřil pouze pár stánků, kde dle jeho slov probíhaly pokusy o řeckou gastronomii. Přesto mu snaha organizátorů přišla sympatická a oslovil je s nabídkou improvizované výstavy, která se uskutečnila následující rok v kovárně na hradě Veveří, kde byly prezentovány fotografie a obrázky významných Řeků žijících na Moravě.⁷ Postupně se jim společně povedlo celý program rozšířit a zapojit do příprav všechny řecké organizace a instituce v Brně. Výsledkem jejich snažení je společenská událost, kterou navštíví kolem 4 000 lidí. Podle Aristida F. se jedná o největší akci roku na podporu společného poznávání Řeků a Čechů spojenou s propagací Řeka na území České republiky.

Řecká sobota nabízela v roce 2018 různou škálu aktivit jako například účast na komentované prohlídce výstavy, jejímž autorem byl Aristid F., výuku tanců v režii Lycea Řekyň v České republice nebo vystoupení řeckých tanečních souborů a hudebních skupin. Nádvoří hradu zaplnilo poměrně velké množství prodejních stánků, u nichž si návštěvníci mohli zakoupit různorodé produkty řecké gastronomie, z čehož vyplývá, že akce je velkou příležitostí i pro řecké podniky. Účastníci akce tak mohli u jednotlivých stánků ochutnat tzatziki, gyros, řecké párky, sýry, suché plody, olivy, maso na rožni nebo různě plněné slané koláče nazývané pity. Dimitrios T., který v Brně provozuje řeckou kavárnu, se připravuje na Řeckou sobotu dva dny. Několik týdnů před tím však s přítelkyní Veronikou K. vymýšlí a sepisuje nápady, jaká jídla a pití budou nabízet. Během mé návštěvy jejich stánku prodávali různé druhy kávy, domácích limonád nebo vín. Z jídel nabízeli pro zákazníky například řecké toasty či baklavu. Respondent podotýká, že by se akce účastnil nejen jako podnikatel ale i obyčejný návštěvník.

Veronika K. podotýká, že část veřejnosti jede navštívit hrad, aniž by tušila o existenci dané společenské události. Mnozí lidé

jsou z akce příjemně překvapeni a vracejí se poté pravidelně. Dle Aristida F. získávají organizátoři od účastníků zpětnou vazbu prostřednictvím facebookových stránek, kde se objevují kladné i záporné ohlasy, z nichž si berou ponaučení a snaží se jednotlivé nedostatky odstranit. Jedním dechem však dodává, že nemožnou splnit každé přání návštěvníků. Příkladem může být kritika návštěvníků na nedostatečné množství laviček, přičemž informátor namítá, že zmíněný problém nejsou schopni organizátoři zcela ovlivnit, jelikož na rozšíření posezení nemají dostatek finančních prostředků a záleží tedy spíše na dobré domluvě s pořadatelem předchozího festivalu, zda jim je na akci ponechají či nikoli. Eva V. S. chápe událost jako velkou příležitost představit řeckou kulturu a gastronomii majoritní společnosti. Podobný názor má i Simone S., která hodnotí festival kladně z důvodu schopnosti přilákat výrazně více lidí, kteří nejsou příslušníky řecké komunity.

Další významnou událostí je brněnský festival národnostních menšin zvaný Babylonfest, který se snaží seznámit českou majoritu s jednotlivými etnickými minoritami žijícími v Česku. Festival organizují statutární město Brno spolu s Výborem pro národnostní menšiny zastupitelstva města Brna, pod nějž spadá přípravný výbor Babylonfestu, který kulturní akci připravuje obvykle již v únoru a končí v září, kdy festival probíhá. Na pořádání společenské události se výrazně podílejí spolky jednotlivých národnostních menšin. Vangelis L. hodnotí Babylonfest i spolupráci mezi jednotlivými národnostními menšinami kladně.

Babylonfest 2018 probíhal pět dní. V průběhu festivalu se konala například vernisáž výstavy fotografií Roberta Vystrčila s tematikou Babylonfestu, vzdělávací program „Hudebně literární dílna“, dále „Koncert – Podoby hudby“, kde vystupují umělci z řad příslušníků etnických minorit, nebo diskuzní panel s názvem „Žijí mezi námi“. Jednalo se o besedu, během které jednotliví hosté vyprávěli o svém příchodu do Brna a jejich životě v České republice. Mezi vyprávěči byli zástupci německého, polského a řeckého etnika. V poslední festivalový den bylo možné zhlédnout krojovaný průvod příslušníků národnostních menšin v Brně či taneční i pěvecká vystoupení národnostních menšin spojená s ochutnávkou tradičních

⁷ Respondent je spoluautorem publikace *Řekové na Moravě v 19. století* (Franc a Chlup 2016).

jídel jednotlivých komunit. Zmíněný program závěrečného dne probíhal za poměrně velkého zájmu brněnské veřejnosti.

Termín „Řecké zábavy“ se vztahuje především k oslavám dvou významných řeckých státních svátků, a to ke Dni nezávislosti, kdy 15. března 1821 došlo k povstání Řeků proti Turkům, a k tzv. OCHI (NE), kdy se 28. října 1940 Řekové postavili fašistické Itálii. Organizace zábav je v plné režii brněnské Řecké obce. Obě slavnosti probíhají velice podobně. Večery začínají poslechem české a řecké státní hymny, posléze přichází úvodní projev předsedkyně Řecké obce, během něhož návštěvníkům připomene důvod daného setkání. Na zábavách obvykle vystupuje taneční soubor Prometheus. Za hudebního doprovodu živé kapely pak hosté zamíří na taneční parket a společně tancují v typickém kruhu. Všichni informátoři se řeckých zábav zúčastnili alespoň jednou, většina z nich však návštěvu oslav uskutečnila vícekrát. Informátorka Afroditi A. přesto tvrdí, že o řecké zábavy mají zájem více Češi než Řekové. Dle respondenty by hrozil zmíněným akcím bez české účasti zánik, protože počet Řeků navštěvujících popisované oslavy je stále menší. Během rozhovorů jsem vyslechl poznámky některých informátorů, kteří hodnotili zmíněné zábavy jako akce, jejichž scénář se neustále opakuje, což může u části návštěvníků vyvolávat pocity okoukanosti a stereotypu. Dimitrios T. poukazuje na omezený výběr z řeckých jídel i nápojů, což dle jeho názoru bývá i častá výtka mnohých účastníků, jež dorazí na některou ze zábav. Respondent nabízí srovnání s velmi populární Řeckou sobotou na hradě Veverčí, v níž naopak nalézá velký výběr mezi řeckými produkty a rozmanitý kulturní program. Partnerka informátora Veronika K. dodává, že je na oblíbeném festivalu vidět spolupráce jednotlivých spolků, z které vzniká i více nápadů. Afroditi A. podotýká, že by Řecká obec Brno ráda rozšířila gastronomickou nabídku akce, je ale limitována prostorem, v němž obvykle majitelé podniku nabídku produktů od konkurenčních podnikatelů nepovolí.

V roce 2018 proběhly také zcela mimořádné připomínkové programy odkazující na 70. výročí příchodu řeckých emigrantů na naše území. Byly odhalovány pamětní desky nebo

se organizovaly společenské sešlosti. Nejvýznamnějším počinem brněnských spolků vztahujícím se ke zmíněnému jubileu se stala realizace výstavy s názvem „Dva životy, dvě kultury, dvě země: Řekové na českém území od 2. poloviny 20. století do současnosti“, jejíž vernisáž se uskutečnila 9. listopadu ve foyer budovy krajského úřadu Jihomoravského kraje. Před jejím začátkem proběhla premiéra stejnojmenného dokumentu pojednávajícím o minulosti i současnosti řecké komunity v České republice. Na vzniku výstavy i dokumentárního filmu se podílely nadační fond Hellenika a Etnografický ústav Moravského zemského muzea za podpory Jihomoravského kraje a města Brna. Eva L. sdělila, že bylo zejména náročné sehnat respondenty, kteří by jim byli ochotni na kameru sdělit vzpomínky, jež jsou dodnes bolestné (občanská válka v Řecku, sžívání se s odlišným prostředím cizí země). Natočeno je celkem 19 hodin filmového materiálu. Nadační fond Hellenika plánuje vydat knihu, která by obsahovala výpovědi respondentů a veškeré materiály sesbírané pro potřeby dokumentu. K programu samotné vernisáže se připojilo také Lyceum Řekyň v České republice, jejíž členky pod vedením tanečního lektora Nikose Petrouliase ztvárnily živý divadelní obraz za hudebního doprovodu sólistky a sboru zpívajících píseň, již předsedkyně zmíněného spolku, Eva L., charakterizuje jako řecký nářek.

RESPONDENTI A JEJICH TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

Časové možnosti pro společenské aktivity respondentů jsou logicky odvozeny od pracovních povinností, které musí každý jednotlivec plnit. Činnost informátorů se v jejich volném čase od majority neliší. Věnují se svým rodinám, chodí na výlety, navštěvují kulturní instituce či kavárny apod. Z daného důvodu jsem se proto zaměřil na aktivity respondentů, které se dotýkají zkoumané menšiny. Respondenty lze rozdělit do dvou skupin. Do první kategorie jsem zařadil informátory, jež mohou označit jako pasivní účastníky různých druhů zábav, setkání a programů, kteří však nijak zásadně nepřispívají do společenského a kulturního života řecké menšiny. Druhá skupina

je tvořena respondenty, kteří své volnočasové činnosti naopak aktivně spojují s danou národnostní menšinou (jedinci působící v řeckých organizacích a jednotlivci uskutečňující různorodé typy zálib jako například účast v tanečním souboru či hudební skupině, pořádání tematických přednášek apod.). Většina mých respondentů tvořila druhou kategorii. V době mého výzkumu věnovalo celkem pět respondentů značnou část svého volného času činnostem tvořených ve výše zmiňovaných organizacích. Další dva informátoři se příležitostně nebo pravidelně účastnili řeckých zábav nebo jiných akcí. Na následujících řádcích se chci věnovat respondentům, kteří aktivně nepůsobí v popsanych spolecích, ale svými aktivitami přispívají k oživení společenského a kulturního života řecké komunity v Brně.

Příkladem může být Aristid F., jehož volný čas plní ve velké míře spoluorganizování různých společenských událostí a prezentování hellénské kultury. K jeho dalším činnostem patří i pomoc nově příchozím Řekům přijíždějícím do Brna převážně za prací. Podle informátora osobního odhadu jich ve městě pobývá několik stovek. Jedná se většinou o osoby, které považují Českou republiku za přechodnou stanicí, během níž se rozhodnou, zda budou pokračovat dále na západ nebo se vrátí zpět do vlasti. Aristid F. v rozhovoru uvedl, že Řekové, jež žijí na našem území již desítky let, jsou ovlivněni českým prostředím, kulturou i povahou. Jsou zde tedy patrné, kromě státního občanství, i jiné možné odlišnosti mezi brněnskou řeckou menšinou a nově příchozími Řeky. Respondentka Nicole V. S. se domnívá, že migranti přijíždějící z Řecka tvoří další nově vznikající komunitu Řeků v Brně. Z uvedeného důvodu se Aristid F. snaží obě skupiny seznámit a stmelit. Organizuje také nejrůznější výlety po Brně, během nichž Řeky seznamuje s městem. Důležitým informačním kanálem je pro řecké migranty facebooková stránka Greeks in Brno, kde mohou nalézt například informace o nabídkách zaměstnání či bydlení.

Další informátor Dimitrios T. provozuje společně se svou přítelkyní Veronikou K. řeckou kavárnu. V Brně se stýká především s Čechy, ačkoli kontakty udržuje i s některými Řeky, které potkává na řeckých akcích nebo přímo v jeho kavárně. Podnik pořádá tema-

tické večery pojící se k řecké kultuře a samotné komunitě. Příkladem mohou být akce zaměřené na poznávání řeckých starousedlíků s nově příchozími řeckými migranty či uskutečnění tzv. řeckého silvestra. Nejúspěšnějšími večery jsou však ty, kde vystupuje a zpívá Jannis M., který je podle Dimitria T. skutečná řecká ikona v Brně.

Jannis M. účinkuje ve dvou kapelách. První hudební skupina se nazývá Moras, v níž respondent hraje na kytaru, zpívá a skládá texty v řečtině společně se svými dvěma bratry. Druhá kapela se jmenuje Anatoli, která se zaměřuje na písně, jež se řadí k řeckému žánru rebetiko. S Anatoli informátor účinkuje v jedné z brněnských hudebních kaváren zaměřujících se na menšinové hudební žánry nebo na vybraných akcích pořádaných jednotlivými řeckými organizacemi. Jannis M. přesto považuje za srdečnou záležitost již zmíněnou kapelu Moras, která se pohybuje v žánrovém rozmezí world music s prvky popu, art rocku a blues. Společným prvkem textů písní je sebepoznání. Hudební těleso koncertuje na několika festivalech či v klubech. V roce 2018 vystupovali i na vánočních trzích v Brně a Ostravě.

Závěrem se chci krátce věnovat informátorce, pro niž se jazyk stal nejen zálibou, ale i zaměstnáním. Simone S. pracuje jako lektorka novořečtiny na Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dříve vedla mnoho let kurzy řečtiny pořádané Řeckou obcí Brno. Katedra novořečtiny spolupracuje s Českou společností novořeckých studií na pořádání různých přednášek nebo debat souvisejících s tematikou Řecka. Respondentka uvádí jako příklady návštěvu profesora z Atén přednášejícího o řeckém osvícenství nebo organizaci didaktického semináře, který vedli učitelé z Řecka. Přednáškové programy jsou volně přístupné i pro studenty jiných oborů.

ZÁVĚR

Cílem studie bylo popsat společenské aktivity, které mohou Řekové uskutečňovat v rámci řecké komunity v Brně. Během terénního výzkumu jsem dospěl k závěru, že řecké organizace plní zásadní úlohu v oblasti společenského života uvnitř sledované menšiny, čímž zároveň fungují jako forma trávení volného času

mnohých brněnských Řeků. Respondenti mají o jednotlivých spolcích a akcích přehled.

Společenské akce pomáhají utvářet identitu informátorů (etnickou či sociální), kteří se jich účastní, a to i tím, že u jednotlivců upevňují pocit příslušnosti k danému společenství. Jsem si vědom, že ze vzorku respondentů nelze formulovat generalizace vztahující se ke komunitě jako celku. Domnívám se přesto, že výzkum může být přínosný, jelikož pomáhá pochopit principy a významy organizace společenského života řeckou komunitou – a to jak v jejím rámci, tak ve vztahu k širšímu kontextu kulturního života v Brně.

„*Prátele mám spousty v Řecké obci, spoustu jich mám v Lyceu a v podstatě s nimi vyrůstám od svých třinácti let, takže bez nich už si jako nedokážu představit život. Pro mě je to druhá rodina. I přes to, že nemluví, tak pořád vím, že jsem na půl Řekyně a je to ve mně stoprocentně, protože bez toho bych nemohla tančit, nemohla bych tak cítit tu hudbu, jak ji cítím, a je to pro mě všechno vlastně přirozené, to co dělám.*“ (Eva V. S., 32 let)

Je nesporné, že v brněnské řecké komunitě stále působí osobnosti, které se snaží zachovávat a předávat řecké tradice i zvyky nebo znalosti řečtiny následujícím generacím. Většina informátorů mi během rozhovorů potvrdila, že nadále udržuje kontakty s danou menšinou také prostřednictvím společenských aktivit, které jsem se pokusil popsat na předcházejících stránkách. Ačkoli je zkoumaná národnostní menšina přirozeně ovlivněna českým prostředím, což se projevuje kombinací kulturních i životních vzorců obou národů, lze ji stále definovat jako integrované etnické společenství lidí udržující si část svých identifikačních znaků. Respondent Jannis M. během interview pronesl větu, která by mohla definovat řeckou národnostní menšinu v České republice: „*Jako když se mě někdo zeptá: ‚cítíš se jako to nebo ono‘, tak řeknu: ‚asi se cítím jako Řek, ale vychovaný ve střední Evropě.*“ (Jannis M., 28 let)

POUŽITÉ ZDROJE

Bittnerová, Dana, a Mirjam Moravcová (eds.). 2005. *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*. Praha: Sofis.

Botu, Antolu. 1982. „Řecká etnická skupina v Československu.“ *Český lid* 69 (1): 47–51.

Botu, Antula, a Milan Konečný. 2005. *Řečtí uprchlíci: Kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948–1989*. Praha: Řecká obec Praha.

Franc, Aristid, a Marek Chlup. 2016. *Řekové na Moravě v 19. století*. Brno: SOLITON.CZ.

Hradečný, Pavel, Růžena Dostálová, Věra Hrochová, Pavel Oliva, Konstantinos Tsivos a Vladimír Vavřínek. 2015. *Dějiny Řecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Janeček, Petr. 2014. „Etnografický výzkum.“ In *Úvod do etnologického výzkumu*, ed. Roman Doušek, 11–119. Brno: Masarykova univerzita.

Joanidis, Sotiris. 2013. *Řekové v Česku*. Rejvíz: Rula.

Korecká, Zuzana. 2005. „Etnická image Makedonců-podnikatelů v Praze.“ In *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*, eds. Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová, 305–314. Praha: Sofis.

Králová, Kateřina, a Konstantinos Tsivos. 2012. *Vyschly nám slzy... Řečtí uprchlíci v Československu*. Praha: Dokořán.

Maroši, Filip. 2017. *Etnokulturní tradice a zvyky brněnských Řeků*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita.

Maroši, Filip. 2019. *Společenský život brněnských Řeků*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.

Němcová, Lenka. 2005. „Identita třetí generace Řeků žijících v České republice.“ In *Kdo jsem a kam patřím? Identita národnostních menšin a etnických komunit na území České republiky*, eds. Dana Bittnerová a Mirjam Moravcová, 335–346. Praha: Sofis.

Nosková, Jana. 2014. *Biografická metoda a metoda orální historie na příkladu výzkumu každodenního života v socialismu*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Otčenášek, Jaroslav. 1998. „Řecká národnostní menšina v České republice dnes.“ *Český lid* 85 (2): 147–159.

Poláková, Jana. 2018. „Způsob prožívání volného času jako prostředek k udržování etnické a kulturní identity příslušníků řecké menšiny u nás.“ *Folia Ethnographica* 52: 69–81.

Poláková, Jana, a Jana Pospíšilová. 2016. „Volnočasové aktivity dětí a mládeže národnostních menšin v Brně.“ In *Děti a mládež národnostních menšin. Sborník příspěvků z konference konané v Praze 10. listopadu 2016*, 109–128. Praha: Magistrát hlavního města Prahy a Dům národnostních menšin.

Pospíšilová, Jana, a Lucie Uhlíková. 2014. *Folklor dětí a jeho etnologický výzkum: Metodologická příručka*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Toncrová, Marta, a Lucie Uhlíková. 2014. *Terénní výzkum etnokulturních tradic: Metodologická příručka*. Brno: Etnologický ústav AV ČR.

Tsivos, Konstantinos. 2012. *Řecká emigrace v Československu (1948–1968): Od jednoho rozštěpení ke druhému*. Praha: Dokořán.

Vaněk, Miroslav, a Pavel Mücke. 2011. *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy a Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.

Zissaki-Healey, Tassula. 2013. *Řecký politický exil a národnostní menšina v českých zemích*. Praha: Řecká obec Praha.